זיים ניט אהן קאוואנ'ס

COWANS PERFECTION COCOA

פראקטיש ליעבען די קינדער דעם דעליקאטען פלייוואר פון קאוואנס פרעפעקשאן קאקאו, און זיין געזונדען און נארהאפטען שפייז ווערטה מאכט עס פאר זיי מעגליך צו טרינקען, פאר זייער לאנטש, אדער טיי צייט, עס איז דאס בעסטע צו געבען זיי

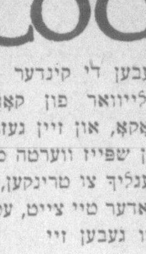

א פערטעל פונט
א האלב פונט און
אין פונט טינס

288

הול המועד

(א בלעטעל פון די קינדער־יאהרען)

דער רעכטער יום טוב, דער אמת'ער פערגעניגען פון די פסח און סוכות טעג, פלעגט זיך ביי אונז אמאליגע קליינע קונדסים ניט אנהויבען מיט'ן אנפאנג פון יום טוב, נאר ערשט אין די חול המועד טעג, אין יענע טעג, וועלכע זענען ביי די עלטערען געווען האלב־וואכעדיג.

מיר אבער האבען דעם אמת'ן עונג יום טוב געפיהלט ערשט אין דיעזע האלב־וואכעדיגע טעג.

אמת, מיר פלעגען גענוג ארומשטיפען ביים פערברענען דעם חמץ ערב פסח, צולעגען פייערען און צונויפשלעפען פאפיער און שפענער פון איבעראל, צוא זעהן אז עס זאל חלילה ניט איבערבלייבען א שטיקעל חמץ ניט פערברענט, אבער דאס ארומשפרינגען ארום דעם פייער, און אם העלפען דעם טאטען פערברענען דעם חמץ האט געהאט אין זיך א שטיק וואכעדיגקייט.

צו די נייע יום טוב'דיגע בגדים האט מען זיך נאך ניט געטארט צוריהרען, מען האט געמוזט ווארטען ביז וואנען דער טאטע האט זיך אנגערופען: חברה, קומט!, וואס דאס האט געמיינט אז דא געהן מיר לכבוד יום טוב זיך טובל זיין אין דער שטאדטישער באד.

ערשט ווען מיר זענען אהיים געקומען רויטע און פערשוויצטע און צופארעטע האט מען אונז אויסגעפוצט אין די נייע פסח'דיגע מלבושים, און יעדען איינעם פון אינז אויסגעטהיילט זיין חלק ניס.

וואס איז אבער ארויסגעקומען פון די ניס, אז מען האט ניט געקענט שפיעלען מיט זיי.

איך דער עלטערער, האב געמוזט געהן צום רב ברענגען די זעקס אפויה מצות צום סדר. פארטיג געווארען מיט דעם האט מען געדארפט איבערחזר'ן דאס פשטיל, וואס דער רבי האט מיר אויסגעלערענט צום סדר, און ווען איך האב נאך געהאלטען אין רעכטען מיטען פון די "ארבע כוסות מפני מה'', האט זיך דערהערט דער מאמעס געשריי פון קיך, אז עס איז שוין צייט צו געהן מאכען די חרוסת, ווייל מען דארף שוין באלד געהן אין שוהל אריין.

מיט אזוינע און ענהליכע ארבייט, איז אוועק דער גאנצער ערב פסחדיגער טאג, און די ניס זענען געלעגען ווי א זאך, מיט וועלכער מען קען זיך גאר ניט שפיעלען.

נעדראוועגט האבען מיר אין דער גרויסער שוהל, וואו דער חזן פלעגט מיט זיין נייעם איינגעשטודירטען "ומפני חטאינו" אבהאלטען דעם עולם ביז שפעט אין טאג אריין, אזוי אז עס איז ווייניג צייט געבליבען פאר שטיפען און שפיעלען. און דא זענען נאך געקומען די אזהרות פון דער מאמען: זעה, זאלסט חלילה ניט איינפלעקען דיין נייעם גארניטעריל, כאטש איבער יום טוב היט עס אב.

ווי אזוי האט שוין דאן אלעס געקענט איינגעהן, אז מען האט נאר געמוזט אין זינען האבען ניט אויסצושמירען דעם נייעם קארטענעם גארניטור, אדער דאס היטעלע.

און ניס שפיעלען האבען א טבע, אז מען מוז זיך איינשמירען דערביי. אט איז איין גריבעלע ניט ווי עס בעדארף צו זיין, און מען דארף עס מאכען אביסעל טיעפער. אט איז גאר א ניסעל ארונטערגעשפרונגען אונטער'ן שטאהל אין הויף, און מען מוז עס ארויסנעהמען, און ווער קען דאן טראכטען וועגען דעם, אז די נייע הויזען אדער דאס היטעל וועט זיך דערביי אויסשמירען.

די גאנצע זאך, מיט די געוואונענע ניס אפילו, האבען שוין דאן ניט געקענט איינגעהן, ווען מען האט געמוזט אהיים קומענדיג, אויסהערען פון דער מאמען א גאנצע פארציע מוסר.

אט אזוי פלעגען מיר ליידען פון דעם גלות יום טוב.

אנדערש איז אבער געוועזען חול המועד. דער טאטע, די מאמע זענען דאן פערנומען געוועזען מיט זייערע האלב יום טוב'דיגע — האלב וואכענדיגע געשעפטען און ניט קיין צייט געהאט אומצוקוקען זיך אויף אונזערע קונדוס'ערייען.

אפילו דער וואכעדיגער חדר, און דער בייזער רבי האבען דאן בעקומען א נייע געשטאלט. די נייע תלמידים וועלכע זענען דאס ערשטע מאהל געקומען אינ'ם געווארען מיט לעקאך און וויין, צוזאווינגען אין חדר זענען פון דער רביצין מכבד געווען זיי העררבי, אז זייערע עלטערן זאלען פון זיי נחת האבען, און קענען גוט לערנען, און דער עיקר זיין געזונד.

אין זייער זכות, האבען מיר די אלטע תלמידים אויך בעקומען צו ביסלאך וויין, און אבוואהל אלס בעלי בתישע קינדער זענען מיר ניט זשערנע געוועזען אינ'ם וויין, האט אבער דער כבוד פון דער א גאנץ יאהריגער בייזער רביצין געהאט דאן אין אונזערע אויגען דעם זיבעטען חן.

געלערנט האבען מיר דאמאלס גאר ניט, און די עטליכע שעה, וואס מיר האבען פערבראכט אין חדר זענען בעשטאנען בלויז פון שפיעלען אין ניס אין "גריבעלע" אדער מיט'ן בלייענעם "קוילע־ריש''.

דעם רבינס גאנצע עובדה איז בעשטאנען אין אכטונג צו געבען, אז מיר זאלען זיך ניט רייצען מיט די נייע תלמידים, און ניט ארויסלויפען קיין פערשוויצטע.

אויס מוסר זאגנען פון דער מאמען יז־זיר דארפען זיך ניט האלטען ווי סטאטי־ עם אין חדר, און מיר האבען דאן דערפיהלט דעם אמת'ן עונג יום טוב.

* *

דער חול המועד איז אונז געווארען ליעב צוליעב נאך א זאך, צוליעב די "יאזדעס" פלעגט יעדער איינער פאהרען, ווער מיט איז אנגעקומען דער חול המועד, אזוי דער באהן, און ווער מיט א בעל עגלה, אדער ווער גאר מיט א גויאישער פוהר.

די מחנות פון די חול המועד פאהרער האבען זיך געהאלטען אין איין ציהען פון שטעטיל צו שטעטיל.

דעם וואקזאל, האבען אנגעפילט פערפוצטע יום טוב'דיגע אידען מיט קליינווארג ביי דער זייט.

מען איז געפאהרען ווער צו פריינד און קרובים, און ווער עס איז זיך אזוי דורגעפאהרען, סתם לשם עונג יום טוב.

די שטעדטלאך, וואוהין מען פלעגט פאהרען זענען אלע געוועזען נאהענטע, אזוי אז מען פלעגט נאך אינ'ם זעלבען טאג זיין צוריק, טאקי מיטברענגענדיג מיט זיך געסט פון יענעם שטעדטיל.

האט מען ניט געהאט מיט וועמען צו פאהרען, האט מען מיט דער מאמען זיך קיין סך ניט געדארפט דינגען, זי זאל לאזען אליין פאהרען.

א באהן פול מיט אידען, וועט ער ניט פערפאלען ווערען, האט זי ביי זיך געטראכט.

זאל זיך דאס קינד דורכפאהרען אביסעל, און האבען פערגעניגען.

אין אונזערע קינדערשע מוחות איז דאן אויסגעקומען, אז דער גאנצער יום טוב עקזיסטירט גאר צוליעב'ן חול המועד, און אז דאמאלס זענען ערשט די אמתע יום טוב טעג.

און נאך א שטיק פאר פסח, האבען מיר שוין אונגעדולדיג ערווארט, אז עס זאלען פאראיבערגעהן די "ערשטע טעג" און עס זאל זיך אנהויבען דער ליעבער חול המועד.

א. ריינוויין

פרינץ פאן בילאוס דיפלאמאטיע אין איטאליען

געשריבען פאר'ן זשורנאל
פון ש. באראץ

די דיפלאמאטישע דרעהדלאך וואס קייזער ווילהעלם'ס שליח האט אנגעווענדעט אין איטאליען זי זאל בלייבען נייטראל. — האט אריינגעטענהט מיט פרויען פון פערשיידענע סענאטארען און מיניסטארען. — דיא שטעלונג וועלכע איטאליען מוז יעצט נעהמען אהער אדער אהין.

עס איז מעהר ווי זיכער דאס אין דעם יעצטיגען טומעל וועגען איטאליען, וועט די איטאליענישע רעגיערונג מוזען אננעהמען א שטעלונג אויף איינער אדער דער צווייטער זייט. דאס הייסט אריינווארפען זיך אין דער מלחמה און אנשליסען זיך אין די עלייל, אדער דייטשלאנד, אדער זי וועט מוזען פארזעצען איהר נייטראלע שטעלונג וואס זי האט אנגענומען גלייך ביים אנפאנג פון דער מלחמה לעצטען אויגוסט.

איטאליען, ווי געזאגט וועט מוזען אננעהמען א שארפע שטעלונג צוליעב דיא אומשטענדען און דער לאגע אין וועלכער איטאליען איז אוועקגעשטעלט געווארען.

פריהערדיגע צייטען פלעגען דיא צייטונגען דא אין אמעריקא און זאגאר אין איירפא זיך בעשעפטיגען מיט פרובירען טרעפען וואס איטאליען וועט טהאן, איבערהויפט האבען עס די צייטונגען און די קארעספאנדענטען געטהאן ווען קיין ספעציעלע מלחמה נייעס איז ניט געווען. מען פלעגט דאך דעם לעזער דארפען געבען עפעס נייעס מכח דער מלחמה, האט מען געשריבען בויך־סברות וועגען איטאליען, אנדערע האבען געשריבען אז עס איז זיכער אז איטאליען שליסט זיך אן צו פראנקרייך און וועט קעמפפען געגען איהרע אמאהליגע פריינד דייטשלאנד און עסטרייך, אנדערע האבען עס געפשטעלט פערקעהרט, אבער יעצט ווען עס איז שוין בעקאנט געווארען די אונטערהאנדלונגען וואס איטאליען האט געהאט מיט עסטרייך און דאס עסטרייך האט זי ניט צופריעדענגעשטעלט ער ווארטעט מען פון איטאליען א קאנזעקווענטע שטעלונג.

עס איז אויך יעצט בעקאנט געווארען די מעטהאדען וואס פרינץ פאן בילאוו דעם קייזערס ספעציעלער שליח אין איטאליען האט דארטען אנגעפיהרט אום צו געווינען איטאליען צום צוויי־בונד.

ווי בעקאנט האט דער דייטשער קייזער געשיקט פרינץ פאן־בילאוו אין איטאליען צו זעהען ווירקען אויף דער איטאליענישער רעגיערונג זי זאל בלייבען נייטראל אין דער יעצטיגער מלחמה. דער פרינץ האט געטהאן אלעס וואס ער האט געקענט ער האט זאגאר אנגעווענדעט מיטלען וועלכע זיינען זעהר ניט קיין דיפלאמאטישע, אלעס האט זיך אבער ארויסגעוויזען אלס א פעהלער, און ווי מען דענקט וועט איטאליען אין גיכען ערקלעהרען קריעג צו דייטשלאנד, דאס הייסט בעסער געזאגט, צו עסטרייך.

אינטערעסאנט איז אבער ווי און אויף וואס פאר א וועג דער דייטשער שליח האט אנגעפיהרט זיין פאליטיק, צו מאכען אזוי אז איטאליען זאל כאטש בלייבען נייטראל.

פרינץ פאן בילאוו'ס פרוי איז פון איטאליענישער אבשטאמונג, אלס אזעלכע איז זעלבסטפערשטענדליך דאס זי האט פיעלע פריינד און בעקאנטע צווישען דער איטאליענישער אריסטאקראטי און האט א פרייען איינטריט אין אלע אריסטאקראטישע הייזער, צוליעב איהר, האט דער פרינץ געהאט א געלעגענהייט צו ריידען צו די זאגענאנטע פיהרער פון דער איטאליענישער רעגיערונג.

פרינץ וואן־בילאוו האט הויפטזעכליך געזוכט צו ווירקען מיט זיין דיפלאמאטיע אויף די פרויען פון די איטאליענישע טאן געבער פון דער רעגיערונג. ער האט זיך געזעהען מיט די פרויען פון כמעט אלע סענאטארען, מיניסטארען, און אזוי גרויסע פערזענליכקייטען, יעדער פרוי האט ער כמעט איינגערעדט אז די יעצטיגע מלחמה איז פאר די עליים פערלארען, ער האט דאס זיי אויפגעוויזען מיט אזוי פיעל פאקטען דאס ניט ווילענדיג האבען זיי אין דעם געמוזט גלויבען.

פיהרענדיג א געוויסען מיניסטערס פרוי צו א באלל וועלכער איז אראנזשירט געווארען פאר די איטאליענישע אריסטאקראטען אין רוים האט איהר דער דייטשער פרינץ פארגעשטעלט דעם צושטאנד פון דער יעצטיגער מלחמה ווי פאלגט:

אך וואס פאר א שרעקליכע צייטען מיר לעבען יעצט איבער. עסוויזט אוים דאס עס איז גאר קיין האפענונג ניטא אז דיא יעצטיגע מלחמה זאל זיך ווען עס איז ענדיגען. די פראנצויזען זיינען שוין ערשעפט און ווינשען שוין צו שליסען שלום. דיא די רוסען האבען שוין קיין געלד ניט מיט וואס ווייטער אנצופיהרען די מלחמה, און די גאנצע רוסישע ארמיי איז שוין צוקריפעלט, זיי האבען פערלארען אלע זייערע אפיצירען. זיי האבען ניט קיין אמוניציאן און קיין אייזענבאהנען, די וועלכע האלטען נאך אוים זיינען דייטשלאנד און ענגלאנד. ענגלאנד האט גענוג געלד, און בעצאהלט די קאנאדער און די אויסטראליער סאלדאטען וועלכע שלאגען זיך פאר איהר און דערפאר געהט נאך אן די מלחמה.

דייטשלאנדס אויסזיכטען זיינען פערקעהרט זעהר אויסגעצייכענטע. זי האט א גרויסע ארמיי און דערצו נאך די גרעסטע אין דער וועלט. קומענדען פריהלינג וועלען די דייטשען נאך צושטעלען פיער מיליאן נייע סאלדאטען צו דער יעצטיגער ארמיי די שלאכטען וועלען זיך ערשט אנפאנגען און ווען מיר וועלען זאגאר ניט געווינען, וועלען אונזערע אויפטהוענגען זיין אזוי גוט ווי א זיג. די מלחמה וועט זיין א שרעקליכע. עס וועט אנריהרען די גאנצע וועלט, און זאגאר די נייטראלע לענדער וועט עס אויסקומען צו ליידען הונגער, די וועלט האט נאך ניט געזעהען אזא שווערדערליכקייט ווי די וועלכע האלט אין אנקומען מיט דער יעצטיגער מלחמה.

דעם פרינץ'ס ערצעהלונג האט געמאכט אויף דעם מיניסטערס פרוי אזא שטארקען איינדרוק אז זי האט עס גלייך איבערערצעהלט ווארט פאר ווארט צו איהר מאן. דער מיניסטאר אבער האט דערצעהלט זיין פרוי אז פרינץ פאן בילאוו האט מיט א טאג פריהער דערצעהלט די זעלבע געשיכטע צו אן אנדער מיניסטארס פרוי, און יענע האט עס אויך דערצעהלט איהר מאן, אבער דאס איז ניט מעהר ווי דיפלאמאטיע. פאלגליך האט דעם פרינץ'ס אנשטרענגונג ניט געטראפען דעם ציעל.

ריידענדיג צו אן אנדער מיניסטערט פרוי, האט דער פרינץ געזאגט, טריעסט בעלאנגט ניט נור צו עסטרייך נור אויך צו דייטשלאנד, דערמיט האט ער געמאכט אן איינדרוק דאס אויב איטאליען מיינט אנצופאנגען מלחמה געגען עסטרייך מיט דעם צוועק צו קריגען די פראווינץ טריעסט זאל הייסט עס איטאליען וויסען אז זי הויבט זיך דא אן מיט דייטשלאנד אויך ניט נור מיט עסטרייך, און דאס האט אויך געקענט מיינען דאס אויב איטאליען וויל די אויבענדערמאהנטע פראווינץ אלס א פרייז פאר בלייבען נייטראל דארף זי וועגען דעם אונטערהאנדלען מיט דייטשלאנד און ניט מיט עסטרייך. אין אן אנדער פלאין האט דער פרינץ געמאכט פאלגענדע בעמערקונג: "וואס עס זאל ניט פאסירען אין דער יעצטיגער מלחמה, דייטשלאנד וועט בלייבען די גרעסטע מיליטערישע מאכט אויף דער וועלט", דערביי האט ער טאקי צוגעגעבען אז אויב איטאליען וואלט ניט נור געבליבען נייטראל נור וואלט זיך אריינגעווארפען אין דער מלחמה צו העלפען דייטשלאנד, וואלט איהר דייטשלאנד געטהאן די געפעלינקייט און וואלט אויסגעווירקט ביי עסטרייך אז זי זאל אבגעבען טרענטינא צו איטאליען. עס וואלט זיך דאן געגרינדעט א טריפאל עליים אויף אן אמת, וואו איטאליענס הערשאפט אויף איהרע פערשיעדענע קאלאניעס וואלט געווען געזיכערט בייא דייטשלאנד און אזוי ווייטער, ער האט נאך דערצו צוגעלעגט דאס דייטשלאנד וואלט איטאליען געגעבען א געלעגענהייט אז דער איטאליענישער פלאט זאל צושמעטערען דעם פראנצויזישען פלאט, און נאך אזעלכע שעהנע זאכען.

אבער ווי געזאגט האבען זיך דיעזע אלע דיפלאמאטישע דרעדלאך ניט איינגעגעבען. מען האט עס געקענט ארויסזעהען פון דעם וואס מיט א קורצער צייט צוריק האט די איטאליענישע רעגיערונג פארמאל אנאנסירט, דאס אלע דייטשען זאלען פערלאזען איטאליען. אמת דאס איז נאך ווייט פון א מלחמה־ערקלעהרונג, אבער דער אויסווייזען פון לאנד דייטשע בירגער איז געווען א גאנץ שלעכטער סמן פאר דייטשלאנד ווייל דאס אליין ווייזט אז ווען איטאליע זאל בלייבען נייטראל וועט זי טהאן אלעס צו העלפען די עליים.

איטאליען אליין מוז אבער יעצט ווי־ געזאגט אננעהמען א געוויסע שטעלונג אהער אדער אהין, ווייל ווען ניט מאכט זי אליין חוזק פון זיך, מען בעטראכט שוין יעצט איטאליען ווי א קינד וועמען מען גיט צוויי גוטע זאכען, און מען פרעגט וועלכע פון די צוויי זי וויל דאס בעסע. דאס קינד וואקעלט זיך א ווייל און דאן טהוט עס זיך א ציה צו ביידע. עס זעהט זיך אין דעם איטאליענס שוואכקייט, וועלכע פאר א צייט פון 8 מאנאטען קען ניט בעשליסען וואוהין זי זאל זיך א קעהר [illegible]

דובנאוו'ס פייערינע געשריי וועגען אידען און צו אידען

איבערזעצט פון ד. ליפשיץ.

אין "נאווי וואסכאד" איז ערשיענען פאלגענדער פייערדיגער ארטיקעל פון אידישען היסטאריקער דובנאוו וועגען דער ראלע פון דער איצטיגער מלחמה אין דער אידישער געשיכטע":

"לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם) ישעיה מ'ז' ב.) — (געה, מיין פאלק, געה אריין אין דיינע געצעלטען און פערמאך די טהיר נאך דיר, בעהאלט זיך פאר א קורצע צייט, ביז דער שטורעם וועט אריבער.)

ווען זענען דיעזע געהיימניספאלע ווערטער, פול מיט טרויער און אנצוהערעניש, פון א ווייטען שטורם — געזאגט געווארען? די היסטארישע קריטיק האט נאך ניט פעסטגעשטעלט צי דיעזע ווערטער זענען געזאגט געווארען פון אונזער גרויסען נביא פון 8־טען יאהרהונדערט, פאר דער איצטיגער צייטרעכנונג, צי פון אנדערען עדות פון שפעטערע וועלט־מלחמות, וואס האבען שטאטגעפונען ארום יהודה. פון דאן אן האט דאס אידישע פאלק איבערגעלעבט פיעלע וועלט־איבערקעהרענישען, נאר האט עס דען אפט געקענט נאכפאלגען די ווערטער פון ישעיה הנביא, און איבערווארטען ערגעץ וואו אין א זייט דעם שטורם ניין דאס אידישע פאלק איז כסדר געשטאנען אויף'ן גרויסען וועג פון דער וועלט היסטאריע און די שטארקסטע שטורמען פלעגען זיך דורכטראגען איבער זיין קאפ. אמאל איז די קליינע יהודה געווען דאס זעלבע, וואס געצט בעלגיען ניט איין מאל האט זי זיך געמוזט געגענשטעלען די ריעזען: אשור, בבל, פערסיען מצרים, רוים און אנדערע לענדער, און שפעטער ווען די אידען זענען צו זעעט און צושפריוט געווארען צווישען דיא קולטורעלע לענדער, זענען זיי נאך פיעלע מאל געווען צווישען האמער און אמבאס אין צייט פון צוזאמענשטויסונגען צווישען דיא פעלקער, ווי זיי האבען זיך געפונען

אין איצטיגער וועלט־מלחמה, איז עס אם ווייניגסטענס מעגליך אויסצופיהרען ישעיה הנביא'ס ווערטער און איבערווארטען דעם שטורם. פון נאפאלעאנ'ס צייטען, ווען דיא אידען האט מען אריינגעגענומען אין דיא אייראפעאישע ארמעען, איז נאך ניט געשעהן עהנליכעס צו דעם קריזיס. אין נאפאלעאנ'ס צייטען האבען נאך קיין אנטהייט ניט גענומען דא מיר'ליאנען אידען פון רוסלאנד, וועלכע מ'האט נאך דאן ניט גענומען פאר סאלדאטען און די פרייסישע אידען האבען ערשט אנגעפאנגען אנ'אנטהייל נעהמען פון דעם מאמענט פון זייער האלב עמאנסיפאציאן פון יאהר 1812 אין די פאלגענדע מלחמות קרימער, עסטרייך־פרייסישער (1866), פראנצויזיש־פרייסישער, רוסיש־טערקישער און רוסיש־יאפאנישער, טרעטען שוין ארוים גרויסע מאסען אידישע סאלדאטען אויף די שלאכט פעלדער און אין אונזער היסטאריע מוז מען פערצייכנען די טראגעדיע פון ברודער מארד. נאר דיא טראגעדיע איז נאך ניט געווען אזוי שטארק, ווייל טערקיי און יאפאן האבען אין זייערע ארמעען כמעט ניט געהאט קיין אידען נאר אין דער איצטיגער קאלאסאלער מלחמה, זענען אריינגעשלעפט געווארען דריי פיערטעל פון'ם גאנצען אידישען פאלק; העכער 9 מיליאן בעפעלקערונג פון 8 לענדער, האבען ארויסגעשטעלט אויפ'ן שלאכט־פעלד א האלבען מיליאן אידישע סאלדאטען

מ'רעדט וועגען דער טראגעדיע פון דער צוריסענער פוילען, וועמענס קינדער שלאגען זיך אין די ארמעען פון דריי לענדער, וואס זאל מען שוין זאגען וועגען דער טראגעדיע פון אידישען פאלק. וועמענס קינדער פערגיסען זייער בלוט אין די ארמעען פון 8 לענדער, פון וועלבע 5 שטעהען אויף איין זייט, און 3 אויף דער צווייטער וואס קען מען שוין זאגען וועגען דעם שיקזאל פון א פאלק, דער הויפט צענטער פון וועלכען איז פערניכטעט געווארען דורך'ן פייער און שווערד וואו זאל מען זיך בעהאלטען כאטש אויף א קורצע צייט פון'ם בלוטיגען שטורם וועט דען דער שטורם ניט נאכיאגען אונזערע ארימע ברידער אויף די ימים וואו עס הערשען איצט אויף פייער און טויט? וועט ער זיי דען ניט נאכיאגען אויפ'ן וועג נאך אמעריקא וואו עס שפיגעלט זיך אויך אב דער אייראפעאישער פייער?

נאר די גרעסטע טראגעדיע פאר'ן אידישען פאלק ליעגט ניט אין דער גרויסקייט פון דער מלחמה, נאר אין דעם אינערליכען קאמפף, וואס האט ארויסגערופען אין די הערצער פון די אידען, וועלבע נעהמען אנטהייל אין די שלאכטען. זעקס מיליאן אידען זיינען אריינגעפאלען אין פייער פון דער וועלט מלחמה, קיינער האט זייא אפילו קיין גוט ווארט נים געזאגט; אהן שום אויסזיכטען פאר א בעסערע צוקונפט געהען די געטהא העלדען און ברייגען זייערע גאליציאנער ברידער די פרעה ליכע ידיעה, אז מען האט זיי פערגלייכט מיט די "רעכטע", וואס זייערע רוסישע ברידער געניסען.

עס איז צוריסען דאס אידישע הארץ אין צובלוטיגטען קערפער, און מען ווייסט ניט, וואס פאר א וועהטאג איז שטארקער: דער קערפערליכער ציא דער גייסטיגער.

ווייטער געהט אן דער דריטער און זעהר פינסטערער אקט פון דער טראגעדיע. אין ירמיהו'ס צייטען האט מען נאר געוואוסט וועגען קרבנות פון שווערד און הונגער. די גייע עפאכע איז פאר דער וועלט פיעל שווערער, אין איהר מישען זי צוזאמען די פיזישע און מאראלע צרות און איין טייפלישען אויסגוס. אין א מלחמה מוז מען ליידען גלייך מיט אלע — מ'ווערט דערהרג'עט, פערוואונדעט, געפאנגען. ווי קען מען אבער איבערטראגען דעם וועהטאג פון ווערען ארויסגעטריבען און געווארפען אין די טורמעס — א צוגאב צו די צרות וואס די אידען לייהען פון דער מלחמה?

האס וואס ס'קומט פאר, און עס איז פארגעקומען אין ווארשא, דאס שרעקליכע געהען פון גראדזינסקי, סקערנעוויץ, נאוואַ אלעקסאנדריע, פרוש־קאוו, און פיעלע אנדערע נעסטען פון דער אידישער פוילען — פון וואנען צעהנדליגע טויזענד אידישע איינוואוינער, וועמענס עלטערען און אורעלטערען האבען דארט געוואוינט הונדערטער יאהרען, ווערען ארויסגעטריבען אין עטליכע שטונדען; — די אונגעדליכע רייהע אלטע אידען, פרויען און קינדער, וואס שלעפען זיך איבער די שנעע פערדעקטע וועלדער און פעלדער טאג און נאכט, ווערען פערפרוירען און בלייבען ליגען אינ'ם שנעע און קיינער האט זיי קיין כח ניט אויפצוהויבען און ברייגנען צו קבר ישראל; דער פערטויבענדער וועה־געשריי אויף די גאסען אין ווארשא — האט דאס אויך עפעס צו טהאן מיט די מלחמה־געזעצען?! פון וועלבען טהייל אידישען היסטארישען גהינום זענען די שוידערליכע בילדער גענומען געווארען? זיי קענען אפילו נים פערגלייכט ווערען צו דעם ארויסטרייבען פון אידען פון שפאניען אין יאהר 1492, ווייל סוף כל סוף האבען די זיהן פון די שפאנישע ארויסגעטריבענע אידען ניט געקעמפפט אין דער שפאנישער ארמעע פאר דער פרייהייט און גאנצהייט פון קאסטיליען און אראגאניען.

פאר אונזערע אויגען, אין דעם זעלבען געגענד ציהען זיך צוויי רייהען — אויף איין זייט — מלחמה־העלדען, צוקריפעלטע, פערטהיידיגער פון פאטערלאנד און אויף דער אנדערער זייט, די אבגעשטויסענע, ארויסגעטריבענע ברידער, קינדער פון דעם זעלבען פאלק.

ווען די טראגעדיע פון דעם שוסטער פיינס פאמיליע, פון יוזעפאף, וועט איבערבלייבען אלס אן אמת'ע לעגענדע פאר די קומענדע דורות, וועט זי אפשר מעהר און שטארקער ריהרען די הערצער ווי די אלע געשיכטעס פון דער מלחמה, ווייל דאס זיינען קרעכצען פון פערוואונדעטען מענשליכען געוויסען, דאס איז א וועה געשריי פון א פאלקס הארץ, וואס וועט ניט אנטשוויגען ווערען פאר יאהרען און יאהרען.

איבער דעם אלעס טראגט זיך א טייפלישער געלעכטער פון דעם שווארצען לאגער — פון די ברעגעס פון ווייסעל און נעווא: — "ווארפט אוועק אייערע האפנונגען אויף אימער".

דאס צוריסען און צופיצעלט אידיש הארץ ווארפט זיך ווי אין טויטשמערצען. מוזען מיר דען אויפשרייבען אויף אונזער פאהן דעם אויפשריפט פון דאנטע'ס גיהנום, ניין, ניט אין דעם היסטארישען מאמענט. די שרעקליכע טראגעדיע וואס מיר לעבען יעצט איבער דארף אונז, דעם טויזענד־יעהריגען טראגישען־העלד, דעם אידען, ניט איבערשרעקען. די יעצטיגע געשעהענישען, וועלכע פערניכטען דיא שוואכע דארפען אונז אויפהויבען נאך העכער; מיר דארפען ארויסקומען פון די צרות נאך שטארקער. אונזער נאציאנאלער בעוואוסטזיין מוז שטעהען העכער פון דעם מאמענט, וואס מיר לעבען איבער. עס וועט זיין וועה צו אונז, אז די צוקונפטיגע דורות, וואס וועלען זיך דערוויסען פון אונזער פולער טראגעדיע, וועלען זאגען: וואס פאר קליינליכע מענשען, אהן הארץ און בעוואוסטזיין, זענען דאס געווען! מיר זענען אי העלדען, אי קרבנות. דער צעמענט פון בלוט און טרעהרען דארף אונז פערשטארקען נאך מעהר ווי אין אמאליגע צייטען.

דער היסטארישער העלד, וואס שטעהט אין צענטער פון דעם וועלטס־פייער קען ניט "ארײנגעהן אין זיין געצעלט און זיך בעהאלטען ביז דער שטורם וועט איבערגעהען" — נאר ער מוז און דארף, צווישען די אויפגעצינדעטע עלעמענטען, איינקוקען צו זיך אין נשמה און זאגנען צו זיך אליין: "איך בין אויסגעשטאנען גאנצע ימים מיט צרות אין דער צייט ווען דער פנים פון דער ערד האט זיך געוועקסעלט, — איך וועל איצט אודאי איבערשטעהן די צרות, וואס מ'טהוט מיר אן, ווען די קארטע פון אייראפא בייט זיך; און ווען די שרעקליכע מלחמה וועט זיך ענדיגען, אויף דעם פריעדענס־קאנפערענץ פון די פעלקער, וועט געהערט ווערען מיין שטימע אויך, און וועלכער עס וועט קלינגען ניט נאר דער געשריי פון א קרבן, נאר אויך ד' פאדערונגען פון א העלד.

דערמיט וואס איך געברויך
ווינדזארטישזאלץ
עס איז געמאכט אין
קענעדע

ווי משה האט אוועקגעפיהרט די ארבעה בנים אין ציון

פון חיים אהרן שובין

ווען משה איז דעם ערשטען מאהל ארויס צו זיינע ברידער, האבען זיי נאך דאמאלס צווישען זיך ניט געהאט קיינע פארטייען, נאר זיי זיינען געווען א פאלק פון קנעכט, וועלכע האבען געוואוסט צו קומען האלבע נאכט פון דער ארבייט, נעהמען זיך פאר דעם טאפ פלייש מיט די ציבעלע מיט די קנאבעל און נאך'ן סאפער זיך ניכער לעגען שלאפען, כדי זיי זאלען מארגען קענען ווייטער אויפשטעהן כעלות השחר און אוועקגעהן ארבייטען.

ווען ער איז אמאהל געקומען אין דער אידישער סטריט, זעהט ער אז עס שטעהען א מצרי מיט א אידען, און דער מצרי שלאגט דעם אידען. דער איד פון זיין זייט פרובירט זיך ניט פערטהיידיגען, אדער אוועקלויפען נאר ער שטעהט און בעט זיך ביי איהם ער זאל איהם ניט שלאגען און דערפאר וועט ער איהם אויסזינגען א פיינעם מה יפית אדער דעם רבי'ס "כל נדרי" און נאך אלע שבת ברענגען איהם א שטיק קוגעל מיט געפילטע פיש.

דער מצרי הערט דאס טאקי אבער דערווייל הערט ער ניט אויף צו שלאגען, אין סטריט איז נאך דאמאלס קיינער ניט געווען. איז צו געגאנגען משה צו דעם מצרי און האט איהם דערלאנגט עטליכע גוטע פעטש, אז ער איז געבליבען טויט אויף'ן ארט. דער איד האט זיך איינגעבויגען, אויפגעהויבען די העט וואס דער מצרי

און איז אנטלאפען, קוקענדיג פון הינטען אויב דער מצרי לויפט איהם ניט נאך, ניט אבדאנקענדיג אפילו משה'ן און ניט העלפענדיג איהם אפילו צו בעהאלטען דעם טויטען מצרי ערגעץ.

אויף מארגען ווען משה איז ארויס אין דער אידישער סטריט זעהט ער, אז דער זעלבער אידעל קריגט זיך נאך מיט א אידען ווייל ער האט איהם געכטען קיין

(פארזעצונג אויף פייזש 6.)

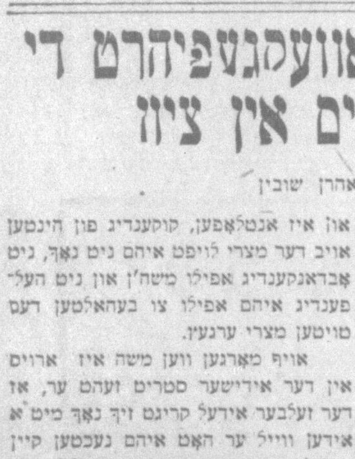

דאד'ס קידני פילס

פאר אלע ניערען קראנקהייטען פאר רהוּמאטיזם, ברייטס דעזיז און שטעכעניש אין רוקען.

THE FARMERS' DAIRY

אלע מעגליכקייט איך צו פראטעקטען

אויסגעצייכענטע דייעריגג, פאסטעריזינג, באטלינג און דעליווערינג. יעדער פראטעקציאן וואס וויסענשאפט האט אויסגעפונען ווערט געברויכט צו בעקומען די פארמערס דייערי מילך פריש פון פארם צו אייך.

21 טיקעטס פאר $1.00
פאן עדעלייד 400
367 קווין סטריט וועסט